

Кириченко Т.С.

Класифікація інтрузивних перебивань у мовленнєвій взаємодії

Кириченко Тетяна Сергіївна, аспірант кафедри германської і фіно-угорської філології
Київський національний лінгвістичний університет, м. Київ, Україна

Анотація. Статтю присвячено аналізу інтрузивних перебивань у комунікації; охарактеризовано тип особистості, якій притаманно частотне застосування інтрузивних перебивань у мовленні; з'ясовано причини виникнення перебивань такого типу у мовленнєвій взаємодії та проаналізовано їхні комунікативні особливості. Особливу увагу приділено чотирьом основним типам інтрузивних перебивань, а саме: взяття слова, незгода, ухилення від теми розмови, зміна теми розмови.

Ключові слова: перебивання, інтрузивні перебивання, інтервентивні перебивання, кооперативні перебивання, домінування

Вступ. У останні роки все більше дослідників звертаються до проблем мовленнєвої взаємодії, причиною чого є зростаючий інтерес до природи людського спілкування та розвиток прагмалінгвістики. Прагмалінгвістика – це розділ мовознавства, який займається вивченням “функціонування мови” [14, с. 10], вивчає використання мови у спілкуванні між людьми за певних міжособистісних та соціальних умов. Важливим для прагмалінгвістики є мотиваційний компонент комунікації, реагування учасників комунікації на ті чи інші умови спілкування, цільові установки комунікантів та способи досягнення цілей, серед яких важливе місце займає вплив на адресата. Прагмалінгвістичний підхід уможлиблює детальний опис природи діалогічного спілкування. Цей підхід передбачає використання мови як засобу соціальної взаємодії, в основі якого лежить система стратегій і тактик, постулатів та правил [2; 4; 5]. У лінгвістичній літературі існує багато досліджень, які присвячені принципам зародження мовленнєвих контактів, їх підтримання та завершення. Проте питання перебивання мовленнєвої комунікації не отримало достатнього вивчення, що зумовлює **актуальність нашого дослідження. Метою** пропонованої статті є вивчення природи, характеру та комунікативної функції інтрузивних перебивань з точки зору їхніх когнітивних та прагматичних характеристик, а також виявлення та систематизація функціональних особливостей і мовленнєвої реалізації даного явища. **Матеріалом** дослідження послуговували фрагменти діалогічного дискурсу з кінофільмів та творів сучасних британських та американських авторів ХХ – початку ХХІ століття.

Аналіз наукових досліджень. Питання про перебивання мовного спілкування присвячені праці К. Murata, J. Goldberg, C.W. Kennedy, C.T. Camden, H. Sacks, E.A. Schegloff, G. Jefferson, W. Zimmerman, C. West, S. Murray, F. Local, A. Greenwood, D. Tannen, а також роботи Т.М. Ніколаєвої, Н.І. Формановської., І.В. Грошева, С.Ю. Тюріної, В.І. Шаховського. Аналізуючи праці зазначених науковців перебивання у мовленні можна умовно поділити на два види: кооперативні (або колаборативні) та інтрузивні (інтервентивні, домінантні). Кооперативні перебивання є проявом підтримки, допомоги та згоди. Іншим видом перебивань є інтрузивні перебивання мовленнєвої комунікації, що і є **предметом** дослідження цієї статті.

Результати і їх обговорення. Ми розуміємо перебивання мовленнєвої комунікації як комплекс інтервентивних мовленнєвих дій у рамках комунікативного процесу, спрямованих на досягнення комунікативного наміру за допомогою мовних засобів вираження змісту. Існує безліч факторів, від яких залежить характер та

манера перебивань, а саме: ситуативні, індивідуальні, професійні, соціальні, культурні та психологічні особливості того чи іншого мовця. Інтрузивні перебивання мають місце, коли у одного із мовців виникає бажання висловитись, а його партнер по комунікації ще не завершив свою репліку чи думку до кінця. У такому випадку той, хто перебиває, вважає, що його точка зору важливіша та має більшу релевантність, аніж думка його співбесідника. Такого комуніканта можемо охарактеризувати як агресора, домінантний, авторитарний тип особистості, адже він намагається усіма можливими способами контролювати хід розмови. Для такого мовця важливим є окреслення власного соціального статусу, бажання заявити про себе, перехопити ініціативу, у деяких моментах навіть показати свою зверхність по відношенню до партнера по комунікації. У такому випадку такий тип перебивань може набувати характеру мовленнєвої дискримінації. Іноді інтрузивні перебивання можуть свідчити про невміння або небажання слухати, якщо інформація є нецікавою або уже відомою, бажання відвернути швидко увагу від того, про що йде мова, що яскраво ілюструє такий приклад:

“Why, Ellen? Why are you doing this?” she says.

“I... I have to,” I say apologetically but resolutely.

“You have to?” she says, perching one hand on her stomach as she slides her Lanvin ballet flats together. Even in a crisis, she looks graceful, poised.

“Margot,” I say. “Please try to understand–”

“No. No, Ellen,” she says interrupting me. “I don’t understand... I don’t understand why you’d do something so immature... and hurtful... and destructive... Taking the Drake assignment was one thing, but this... This is too much.” [8, с. 184].

У цьому прикладі Марго не бажає слухати Елен, адже, з одного боку, вона вже здогадується про що йтиме мова далі, а з іншого боку, вона не хоче входити у положення Елен та вислуховувати її, саме тому Марго перебиває Елен і не дає їй висловити свою думку до кінця.

Комунікативними особливостями інтрузивних перебивань є використання переважно директивних мовленнєвих актів, метою застосування яких є зміна поведінки (мовленнєвої поведінки) або певного стану свого партнера по комунікації та спонування до певної реакції. Мовець використовує директиви, щоб “домогтись того, аби слухач щось здійснив” [6, с. 182]. Ми поділяємо точку зору О.І. Беляєвої, яка беручи за основу вплив на слухача, класифікує директиви на три основні класи: прескриптивні (приписи дій адресату: розпорядження, накази, дозволи або заборони, інструкції, замовлення), реквестиви (спонукають до дій, які вигідні

мовцю: прохання, запрошення, благання), сугестиви (виражають пораду: пропозиція, попередження, порада) [1, с. 15-20]. У наступному прикладі можемо прослідкувати використання директиву задля зміни мовленнєвої поведінки партнера по комунікації (*Stop. Don't say that name*). Варто зазначити, що цей директив застосований у формі реквестиву, що зумовлено соціальними відносинами між комунікантами, які є друзями: "Hi, Ethan!"

"What's the statute of limitations on wishing someone a happy birthday?" he asks. Ever since I went to law school, he loves throwing out legal terms, often with a twist. "Strawberry tort" is his favorite.

"Do you hate me? You should have called and reminded me. I feel like an absolute ass, after eighteen years of never forgetting. Shit. My mind is going and I'm still in my twenties – not to rub it in."

"You forgot my twenty-seventh too," I interrupt him.

"I did?"

"Yeah."

"I don't think I did."

"Yeah, you were with Bran—"

"Stop. Don't say that name. You're right. I forgot your twenty-seventh. That makes this infraction somehow less egregious, right? I didn't break a streak... So how is it?" He whistles. "Can't believe you're thirty. You should still be fourteen. Do you feel older? Wiser? More worldly? What did you do on the big night?" He fires off his questions in his frenetic, attention-deficit-disorder way [9, с. 72].

Ще однією характерною рисою інтрузивних перебивань є те, що вони підпорядковані принципу некооперації та можуть призвести до комунікативної невдачі. Як зазначає Т.М. Ніколаєва [3, с. 268], до комунікативної невдачі може призвести "комунікативний саботаж" (або "принцип некооперації"), який передбачає установку на нав'язування комуніканту своєї точки зору, небажання відповісти на запитання, прагнення уникнути обміну інформацією або образити співрозмовника. У наступному прикладі можна спостерігати, як Міранда виявляє зверхність по відношенню до Енді, не бажаючи продовжувати з нею розмову. Цим самим вона принижує Енді. Принцип кооперації у цьому випадку порушений, що призводить до комунікативної невдачі.

00: 08:09 Miranda: So you don't read Runway, do you?

00: 08:13 Andy: Uh, no.

00: 08:14 Miranda: And before today, you had never heard of me, had you?

00: 08:18 Andy: No.

00: 08:19 Miranda: And you have no style or sense of fashion.

00: 08:23 Andy: Well, um, I think that depends on what you're—

00: 08:28 Miranda: No, no. That wasn't a question.

00: 08:34 Andy: Um, I was editor in chief of the Daily Northwestern. I also, um, won a national competition for college journalists... with my series on the janitors' union, which exposed the exploitation—

00: 08:44 Miranda: That's all [17].

Варто також зазначити, що у цьому прикладі Міранда чітко окреслює свій статус, а допомагають їй у цьому перебивання свого партнера по комунікації. Кому-

нікативна ініціатива у наведеному прикладі повністю належить Міранді, яка, безперечно, домінує у розмові. З цього прикладу можемо прослідкувати ще одну характерну особливість явища перебивання як такого. Найчастіше перебивають ті, хто є вищий за рангом чи за статусом. До того ж, у такому випадку перебивання швидше будуть інтрузивними, аніж кооперативними. Причинами таких комунікативних невдач є недотримання правил спілкування та норм, які наявні у суспільстві, хибне враження про свого партнера по спілкуванню, що призводить до недосягнення комунікативної мети, яка була задана на початку розмови, до непорозуміння між партнерами по комунікації, відсутності взаємодії та злагожденості у розмові.

Інтрузивні перебивання є однією із основних стратегій контролю у діалозі, коли один із комунікантів має на меті керувати ходом розмови, регулювати її протікання та скеровувати у тому чи іншому напрямку. У наступному прикладі у першому випадку Зої перебиває Джорджа Такера, не бажаючи продовжувати розмову у тому руслі, у яке він намагається спрямувати діалог, проте робить вона це з повагою. У другому випадку Зої закінчує репліку Джорджа, перебиваючи його, аби розставити всі крапки у їхніх стосунках:

00: 26:21 Zoe: Thanks for seeing me on a Saturday. I know you're... busy, but this is time sensitive. Um, I'm moving to New York. This afternoon.

00: 26:30 George Tucker: Really? Wow. That's one way of handling things—

00: 26:35 Zoe: Can you please just give me whatever papers I need to sign over my half of the practice to Brick?

00: 26:41 George Tucker: Of course. So... I heard about your run in with Lemon last night. I'm sorry. I should've told you—

00: 26:48 Zoe: What? That you're engaged? Between the alligator and getting hit by a car, you had a lot going on last night. Besides, you don't owe me any explanations [11].

Інтрузивні перебивання становлять певну загрозу території мовця, підриваючи процес та зміст комунікації [10; 15]. Такий тип перебивань асоціюється із бажанням контролю та домінування під час розмови, із бажанням висловитись саме у конкретний момент і, якщо це необхідно, змінити тему. Перебиваючи свого партнера комунікант хоче привернути увагу до своєї особистості та свого висловлення, навіть якщо це висловлення буде нетривалим. Тобто, основними прагматичними цілями інтрузивних перебивань є зміна теми розмови (її змістової складової), потреба взяти слово та вияв незгоди [15]. К. Кеннеді та К. Кемден [12] вважають, що комуніканти можуть перебивати один одного задля ухилення від теми розмови. На основі зазначених прагматичних цілей можемо виокремити основні види інтрузивних перебивань: взяття слова, незгода, ухилення від теми розмови (або її припинення), зміна теми розмови.

Найпоширенішим видом інтрузивних перебивань є перебивання із метою взяття слова. Причиною таких перебивань можна назвати бажання неодмінно висловити свою думку у конкретний момент розмови. У такому випадку той, хто перебиває свого партнера, розвиває розмову у потрібному йому напрямку. Такі

перебивання мають місце, коли комунікант відчуває, що інформація, яку йому потрібно повідомити своєму партнеру, є емоційно важливою на конкретному етапі комунікативної взаємодії. Тобто, ключовими характеристиками інтрузивних перебивань з метою взяття слова є гостра потреба висловитись та негайність цього висловлення. Бажання неодмінно висловитись можемо спостерігати у наступному прикладі, коли той, хто перебиває свого партнера по комунікації, переконаний, що його точка зору прояснить ситуацію:

"My granddaughter? She's eleven. It started when she was eight. But anyway, I write to him, okay? Try to be supportive. But whenever I start one of those letters, I think about what he did and it fills me with rage."

"Well, that's an appropriate response. But why in the world would you write him sympathetic letters?"

"Because he's my son. I love him in spite of—"

"And that's an inappropriate response. Personally, I think convicted pedophiles should get the death penalty. If my son did what your son did, he'd be dead to me."

Jesus, the poor guy's stuck between a rock and a hard place. Show him a little compassion, will you?"

"Yeah, but the thing is—"

"The thing, sir, is that your son did something so vile, so despicable, that it's unforgivable. You should be focusing your energies on helping your granddaughter, not your piece-of-crap son. Stop being a weenie. He's earned what he's getting in there" [13, с. 108-109].

Інтрузивні перебивання також мають місце, коли один із мовців хоче змінити тему, спрямувати її у дещо іншому напрямку. У такому випадку зміна теми може бути повною або частковою. У наступному прикладі ми можемо спостерігати інтрузивні перебивання із частковою зміною теми розмови (*Don't tell me. You're a reporter. Which newspaper do you work for?*):

I knocked, and a tall man opened it. He was very old, but his eyes were blue and bright. He was wearing black trousers and a beautiful white shirt. He had a lot of straight, silvery hair. He looked just like his picture on the wall of the theatre.

"My name's Sally Hill, " I began. " I—"

The old man saw my notebook and smiled at me.

"Don't tell me. You're a reporter. Which newspaper do you work for?"

"The Sunday Times, sir."

"A very good newspaper. Come in and sit down. Ask your questions. We were young once, weren't we, Linda? But of course that was a long time ago" [7, с. 1-2].

Інтрузивні перебивання можуть також слугувати виявом незгоди, коли мовець перебуваючи у ролі слу-

хача, перебиває свого опонента, щоб висловити свою незгоду відносно того, що було сказано. У наступному прикладі син не може зрозуміти, чому будинок, який завжди був сімейною власністю, став раптово материним. Тому з цього приводу він проявляє свою незгоду, перебиваючи матір:

"Do you think women really have breasts this size?"

He shrugged. "Some," he said.

"Ha! Guess again. These poor girls have had their breasts sliced open and sacks of silicone put in so that men – and boys – can drool over them. Do you know what happens when that stuff starts leaking inside a woman's body? I'm ashamed of you, Andrew. And if you ever bring this kind of garbage into my house again—"

"Your house? I thought it was our house."

I rolled up his dirty magazine and whacked him across the face with it. "Don't you dare smart-mouth me, Andrew Oh! What do you think your father's going to say when I show him this 'reading material' of yours?" [13, с. 80-81].

Перебивання мовлення задля ухилення від обговорення певної теми трапляється, коли слухач вважає, що інформація, яка обговорюється, вже є відомою або нецікавою. Крім того, такі перебивання мають місце, коли одному із мовців обговорювана інформація є неприємною або стає причиною відчуття певного дискомфорту. У такому випадку слухачеві нічого не залишається, як перервати мовлення свого опонента з метою завершення розмови, що ілюструє такий приклад:

00:16:42 Sara: What do you do for fun?

He doesn't answer.

00:16:47 Sara: I didn't think so. No hobbies, diversions, kinky obsessions? (as he doesn't answer) I was afraid of that. What about—

00:16:57 Nelson: Just get in the car [16].

Висновок. Отже, перебивання мовлення є невід'ємною частиною щоденного мовлення та комунікативної взаємодії між людьми. Інтрузивні перебивання, у свою чергу, можна трактувати як прояв вербального домінування у розмові, бажання неодмінно висловитись або ж навіть показати зверхність над своїм партнером. Такі перебивання застосовуються задля взяття слова, коли партнер по комунікації ще не завершив свою думку, відхилення від теми, зміни теми розмови, а також вияву незгоди. Саме контекст, у якому враховуються психологічні риси комунікантів, їхні культурні навички, соціальний статус, професійна приналежність, дає змогу розкрити природу, особливості та комунікативні функції інтрузивних перебивань у комунікації.

ЛИТЕРАТУРА

1. Беляева, Е.И. Грамматика и прагматика побуждения: английский язык. – Воронеж: Изд-во ВГУ, 1992. – 168 с.
2. Демьянков В.З. Прагматические основы интерпретации высказывания // Изв. АН СССР. СЛЯ. – М., 1981. – Т. 40. – № 4. – С. 368-377.
3. Николаева Т.М. О принципе "некооперации" или категориях социалингвистического воздействия // Логический анализ языка. Избранное. 1988–1995. – М.: Инд-рик, 2003. – С. 268-275.
4. Падучева Е.В. Прагматические аспекты связности диалога // Изв. АН СССР. СЛЯ. – М., 1982. – Т. 41. – № 4. – С. 305-313.
5. Почепцов Г.Г. Прагматика предложения // Иванова И.П., Бурлакова В.В., Почепцов Г.Г. Теоретическая грамматика современного английского языка. – М., 1981. – С. 267-281.
6. Серль Дж. Классификация иллокутивных актов // Новое в зарубежной лингвистике. – М.: Прогресс, 1986. – Вып. 17: Теория речевых актов. – С. 170-194.
7. Border Rosemary The Piano. – Oxford University Press, 2000. – 64 p.
8. Giffin E. Love the One You're With. – N. Y.: St. Martin's Press, 2004. – 272 p.
9. Giffin E. Something Borrowed. – N.Y.: St. Martin's Press, 2004. – 272p.

10. Goldberg J. Interrupting the Discourse on Interruptions: An Analysis in Terms of Relationally Neutral, Power- and Rapport-oriented Acts // Journal of Pragmatics. – 1994. – Vol. 14. – P. 883-903.
11. Hart of Dixie: [TV film series]: Pilot / directed by Leila Gerstein. – Studio Draft, 2010. – Season 1, Episode 1. – 42 min. – URL: http://www.tvseries.net/play.php?id=46612_2_57
12. Kennedy C.W., Camden C.T. A New Look at Interruptions // Western Journal of Speech Communication. – 1983. – Vol. 47. – P. 45-58.
13. Lamb Wally We are Water. – Harper Perennial, 2013. – 828 p.
14. Mey J.L. Pragmatics. An Introduction. – USA, UK: Blackwell Publishers, 2001. – 2nd ed. – 500 p.
15. Murata K. Intrusive or Cooperative? A Cross-cultural Study of Interruption // Journal of Pragmatics. – 1994. – Vol. 21. – P. 385-400.
16. Sweet November: [movie] / directed by Pat O'Connor. – Warner Brosers, 2001. – 120 min. – URL: <http://english-films.com/134-sladkiy-noyabr-sweet-november-2001-hd-720-ru-eng.html>
17. The Devil Wears Prada: [movie] / directed by David Frankel. – 20th Century Fox, 2006. – 105 min. – URL: http://videoapi.mail.ru/videos/embed/mail/rebekka.germ/_myvideo/149.html

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Belyaeva E.I. The Grammar and Pragmatics of Inducement: English. – Voronezh: Izd-vo VGU, 1992. – 168 p.
2. Demiankov V.Z. Pragmatic Fundamentals of Utterance Interpretation. // Izv. AN SSSR. SLIA. – M., 1981. – Vol. 40. – № 4. – P. 368-377.
3. Nikolaeva T.M. On the Principle of “Non-cooperation” or the Categories of Sociolinguistic Impact // Logical analysis of a language. Selected works. 1988–1995. – M.: Ind-rik, 2003. – P. 268-275.
4. Paducheva E.V. Pragmatical Aspects of Dialogue Coherence // Izv. AN SSSR. SLIA. – M., 1982. – Vol. 41. – № 4. – P. 305-313.
5. Pocheptsov G.G. Pragmatic Aspect of the Sentence Study // Ivanova I.P., Burlakova V.V., Pocheptsov G.G. Theoretical Grammar of Modern English – M., 1981. – P. 267-281.
6. Searle J.A. Classification of Illocutionary Acts // The new in foreign linguistics. – M.: Progress, 1986. – Issue 17: The Theory of Speech Acts. – P. 170-194.

Kyrychenko T.S. The classification of intrusive interruptions in speech interaction

Abstract. This article focuses on the intrusive interruptions in communication; it characterizes the type of a person who uses intrusive interruptions in speech; shows the main reasons for the emergence of this type of interruptions in speech and elucidates communicative peculiarities of such interruptions. Particular attention is paid to four basic types of intrusive interruptions: floor-taking, disagreement, tangentialization, topic-change.

Keywords: *interruption, intrusive interruption, disruptive interruption, cooperative interruption, domination*

Кириченко Т.С. Классификация интрузивных перебиваний в речевом взаимодействии

Аннотация. Статья посвящена анализу интрузивных перебиваний в коммуникации; охарактеризован тип личности, которой свойственно частотное использование интрузивных перебиваний в речи; определены причины возникновения перебиваний такого типа в речевом взаимодействии и проанализированы их коммуникативные особенности. Особое внимание уделено четырём основным типам интрузивных перебиваний, а именно: взятие слова, несогласие, уклонение от темы разговора, изменение темы разговора.

Ключевые слова: *перебивание, интрузивное перебивание, некооперативное перебивание, кооперативное перебивание, доминирование*